

5. Závěr

Cílem zpracování této analýzy bylo zjistit, zda v Jihočeském kraji existují regionální rozdíly, do jakých oblastí se koncentrují a zda jsou tyto rozdíly větší nebo menší než v jiných krajích. Na základě provedené analýzy je nutno konstatovat, že odpověď na tyto otázky není zdaleka jednoduchá a jednoznačná.

V každém případě území Jihočeského kraje, stejně jako území jiných krajů není homogenní celek se společnými vlastnostmi v oblasti demografické, sociální, ekonomické a v dalších oblastech. Při hodnocení vnitroregionálních rozdílů musíme samozřejmě vycházet z disponibilního okruhu relevantních statistických ukazatelů, kterými jsme schopni tyto rozdíly kvantifikovat a také kvalifikovat. Pro odpovídající zobrazení disparit v rámci kraje jsme museli hledat takové ukazatele, jejichž územní členění dosahuje až do úrovně obcí, abychom byli schopni z nich poskládat jakékoliv územní celky. Jen v některých případech jsme se museli omezit pouze na informace o správních obvodech obcí s rozšířenou působností nebo dokonce na úroveň celých okresů.

Právě správní obvody obcí s rozšířenou působností se staly základním územním článkem, na kterém jsme diference analyzovali. Kromě toho jsme zpracovali a publikovali vybrané údaje také o jiných správních členěních (správní obvody obcí s pověřeným úřadem, stavebních úřadů, matrik, finančních úřadů, oddělení policie apod.). Jedním z hlavních cílů bylo rovněž vymezení tzv. „funkčních regionů“, tedy území, která mají nějaké společné vlastnosti. Využili jsme systému pracovních mikroregionů a subregionů, který byl zpracován na základě směru dojížděky, zjištěných při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Dále jsme se zabývali regiony z pohledu atraktivity pro cestovní ruch, podmínek pro zemědělské hospodaření, z pohledu časové dostupnosti krajského města a sídel ORP.

Vnitroregionální disparity vycházejí už ze skutečnosti, že území kraje se skládá jednak z části podhorské a horské (při státní hranici) a jednak z vnitrozemí. Charakteristiky těchto území jsou samozřejmě rozdílné, jak z hlediska hustoty osídlení, tak z pohledu podmínek pro život obyvatel. Územní velikost jednotlivých správních obvodů ORP je velmi rozdílná, rozdílná je také hustota obyvatelstva. Největší hustotu dosahuje Českobudějovicko, což je pochopitelně ovlivněno krajským městem se zhruba 95 tis. obyvateli. Dále od krajského města se hustota zalidnění snižuje, nejmenších hodnot dosahuje na Vimpersku a Českokrumlovsku, vzhledem k tomu, že značnou část těchto obvodů tvořilo hraniční pásmo, kde byl přerušen přirozený vývoj obyvatelstva a rozsáhlá území nejsou obydlena. Menší hustotu také mají správní obvody, jejichž centrem je menší město, které nedokáže nahradit nižší obydlenost venkovských oblastí. Celkově má Jihočeský kraj nejmenší hustotu obyvatelstva v celé České republice, což spolu s regionálními disparitami způsobuje složitější situaci v technické a občanské vybavenosti sídel.

Kromě toho je z pohledu **správní struktury** typická existence velkého množství malých obcí, v průměru připadá na 1 obec 1 008 obyvatel, ale na Strakonicku je to pouze 649 obyvatel. Obce do 200 obyvatel představují téměř dvě pětiny celkového počtu obcí, ale žijí v nich pouhá 4 % obyvatel kraje.

Sídelní struktura kraje vznikla v dlouhodobém vývoji. Po mnoha letech zvětšování měst (buď stěhováním obyvatelstva z venkova do měst nebo administrativním rozšiřováním území měst) dochází v posledních letech k opačnému procesu. Suburbanizace se týká zejména Českých Budějovic, kdy se obyvatelé stěhují do okolních obcí za kvalitnějším bydlením, lepšími podmínkami pro podnikání apod. V dalších jihočeských městech již tento proces není tak výrazný.

Demografický vývoj jednotlivých územních celků v kraji navazuje jednak na věkovou strukturu obyvatelstva a jednak na vytvořené pracovní příležitosti a také na možnosti bydlení. V hodnoceném období mezi roky 2000 a 2005 sice celkový počet obyvatel kraje mírně vzrostl, ale zhruba v polovině správních obvodů došlo k poklesu, především na Dačicku a Kaplicku. Celkově však obyvatelstvo kraje stárne, průměrný věk se v tomto období zvýšil o 1,4 roku. Nejstarší obyvatelstvo bylo zaznamenáno v okolí Milevska, naproti tomu nejmladší na Kaplicku – rozdíl věku představuje celé 4 roky.

V souladu s celospolečenskými trendy se v kraji v posledních letech mírně zvyšuje **porodnost**, přesto mezi správními obvody zůstávají v její úrovni rozdíly. V roce 2005 dosáhla nejvyšších hodnot na Kaplicku a na Vodňansku, naopak nejnižších na Milevsku a na Blatensku, což zřejmě souvisí s věkovou strukturou obyvatelstva. Naproti tomu **úmrtnost** spíše stagnuje, ale i v tomto ukazateli jsou územní disparity. Abychom mohli úmrtnost lépe srovnávat, musíme provést její standardizaci na srovnatelnou věkovou strukturu. Z tohoto pohledu byla v průměru let 2001 až 2005 nejnižší úmrtnost na Milevsku a Českobudějovicku a naopak nejvyšší na Prachaticku. Pokud zhodnotíme situaci z pohledu nejčastějších příčin úmrtí, úmrtí na nemoci oběhové soustavy je nejčastější na Vimpersku a nejméně časté na Milevsku a na Táborsku. Úmrtí na novotvary pak je nejčastější na Trhovinensku a nejméně časté na Milevsku, Písecku, Vltavotýnsku a Vodňansku. Rozdíly mezi jednotlivými správními obvody však jsou poměrně malé.

Nejvýznamnějším zdrojem případného růstu počtu obyvatel je v posledních letech stěhování. V posledních 5 letech sice zaznamenaly 4 správní obvody úbytek (největší na Milevsku), ale naprostá většina přírůstků,

hlavně Trhosvinensko a Vodňansko. Určitou roli zde samozřejmě hrají cizinci, kteří do kraje přicházejí především za prací.

Komplexní hodnocení postavení jednotlivých správních obvodů v demografické oblasti vyhodnocuje syntetický ukazatel, kterým se zabýváme v kapitole 4.1. Nejvyšší hodnocení zde získalo Českobudějovicko, Vltavotýnsko a Táborsko. Naproti tomu určité problémy jsou signalizovány na Blatensku, Milevsku a Kaplicku.

V **ekonomické oblasti** není bohužel v této územní podrobnosti k dispozici dostatek relevantních údajů. Jedním z možných ukazatelů je podnikatelská aktivita, vyjádřená počtem ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel. Jejich počet v kraji neustále roste, ale je otázkou, jaká část z nich skutečně vyvíjí nějakou činnost. Největší aktivita je vykazována na Českobudějovicku a na Vimpersku. Na Českobudějovicku se projevuje vliv krajského města a na Vimpersku se zřejmě jedná o větší možnosti podnikání v souvislosti s blízkostí státní hranice. Naproti tomu nejnižší aktivita byla zaznamenána na Dačicku a na Trhosvinensku.

Výsledky **zemědělské produkce** nejsou v tomto územním členění k dispozici, proto se musíme soustředit pouze na podmínky pro zemědělskou činnost. Územní rozdíly pochopitelně vycházejí z rozdílných geografických podmínek. V podhorské a horské části jsou menší podíly zemědělské půdy, především orné, proto se zde soustřeďují na využívání pastvin. V ostatních částech kraje je pak podíl zemědělské i orné půdy poměrně vyrovnaný, zemědělci se zde zaměřují na pěstování obilovin a olejnin. Typické pro kraj je také rozšířené rybářství, především na Třeboňsku a Blatensku.

Mezi **průmyslová centra kraje** se řadí především město České Budějovice, Tábor (spolu se Sezimovým Ústím a Planou nad Lužnicí) a Strakonice. Z hlediska zaměření byl v roce 2001 nejvyšší podíl zaměstnaných ve výrobě strojů a zařízení, textilním a oděvním průmyslu a výrobě potravin. Vzhledem k útlumu textilního průmyslu v posledních letech však může být již struktura zaměstnaných v průmyslu již mírně odlišná.

Ve stavebnictví jsou k dispozici pouze údaje do úrovně okresů. Podle správních obvodů máme jen data o počtu a struktuře dokončených bytů. V posledních 5 letech dosahuje největší intenzitu **bytové výstavby** Táborsko a Českobudějovicko, naopak zaostává především Vltavotýnsko a Vodňansko.

Z externích zdrojů jsme získali údaje o dopravím **zatížení hlavních komunikací**. Nejvyšší intenzita dopravy je na průjezdní komunikaci v krajském městě, dále pak na celé trase v úseku hranice kraje – Tábor - Veselí nad Lužnicí – České Budějovice. Zanedbatelná není ani doprava ve směru východ – západ (Jindřichův Hradec – Tábor – Strážný).

Nejlepší podmínky pro cestovní ruch byly zaznamenány na Českokrumlovsku, Třeboňsku a Prachaticku. V podrobném územním členění bohužel nejsou k dispozici počty návštěvníků, takže můžeme vycházet pouze z kapacitních údajů.

Celkovým pohledem na ekonomickou oblast je opět souhrnný ukazatel. Nejlépe jsou opět hodnoceny Českobudějovicko a Táborsko, k nim se přidává také Českokrumlovsko. Na druhé straně problémy vidíme na Dačicku, Milevsku a Trhosvinensku.

V **sociální oblasti** jsme se nejprve zaměřili na bydlení. Rozdíly ve **struktuře bytového fondu** jsou dány především podílem městského a venkovského osídlení v jednotlivých správních obvodech. Ve městech převažuje bydlení v bytových domech, které mají charakteristiky v celém kraji obdobné a na venkově bydlení v rodinných domech také s obdobnými charakteristikami. Přitom důležitým faktorem je zde období výstavby domu.

Z pohledu situace na **trhu práce** je důležitým ukazatelem míra ekonomické aktivity obyvatelstva (podíl ekonomicky aktivních na obyvatelstvu ve věku 15 a více let). V této podrobnosti jsou údaje o ekonomické aktivitě, odvětvové struktuře zaměstnaných a další k dispozici pouze ze sčítání lidu, tedy z roku 2001. Je proto nutno připomenout, že v některých regionech mohlo v souvislosti s hospodářským vývojem (vznikem nebo zánikem významných podniků) dojít k určitým změnám. Nejvyšší míru ekonomické aktivity tedy vykazuje Kaplicko a Českokrumlovsko, další obvody již mají určitý odstup. Na druhé straně nejnižší hodnoty tohoto ukazatele zaznamenali v oblasti Milevska a na Vimpersku. Podíly zaměstnaných podle jednotlivých odvětví jsou značně diferencované. V **primárním sektoru** (zemědělství, lesnictví, rybolov) došlo v desetiletí 1991 – 2001 ke značnému úbytku pracovních sil, i když v závěru tohoto období se vývoj již zklidnil. Celkový podíl zaměstnaných v primárním sektoru je proti republikovému průměru zhruba dvojnásobný. Mezi správními obvody jsou samozřejmě difference, nejvyšší je podíl na Blatensku, Vodňansku a Dačicku, naopak nejnižší na Českobudějovicku. Vztah tohoto podílu k městské či venkovské struktuře správního obvodu je velmi těsný. Naopak v **průmyslu** se o tak těsný vztah již nejedná, protože podíly zaměstnaných souvisí spíše s velikostí vybudovaných průmyslových provozoven a jejich životaschopnosti na trhu. Nejvyšší podíly zaměstnaných v průmyslu byly zaznamenány rovněž na Kaplicku, Blatensku a Dačicku a nejnižší na Českobudějovicku. Sektor **služeb** je samozřejmě nejvíce zastoupen ve velkých centrech, především na Českobudějovicku.

Z pohledu **dojížděky do zaměstnání** vykazovaly převahu dojíždějících nad vyjíždějícími (a tedy převahu počtu pracovních míst nad zdroji pracovních sil) pouze správní obvody České Budějovice a Týn nad Vltavou. V ostatních obvodech byla situace opačná.

Otázky **nezaměstnanosti** jsou v analýze hodnoceny na základě údajů úřadů práce o počtu registrovaných nezaměstnaných. Koncem roku 2005 byla nejvyšší míra nezaměstnanosti zaznamenána na Dačicku, Českokrumlovsku a Kaplicku, problematická situace v těchto správních obvodech přetrvává prakticky po celé hodnocené období. Ve srovnání s rokem 2000 se míra nezaměstnanosti mírně zlepšila pouze na Vimperskou, v ostatních obvodech došlo ke zhoršení. Je však nutno dodat, že v roce 2004 se nárůst nezaměstnanosti zastavil a od té doby mírně klesá. Nejmenší nezaměstnanost je opět v největším centru, tedy na Českobudějovicku a na Táborsku. Problémem je rovněž **dlouhodobá nezaměstnanost** definovaná jako podíl nezaměstnaných déle než 12 měsíců. V kraji se jedná téměř o třetinu nezaměstnaných, nejhorší stav je na Kaplicku a Vodňansku, kde se podíl dlouhodobě nezaměstnaných blíží 40 %.

Také v této oblasti jsme vytvořili souhrnný ukazatel. Nejlepší výsledky zaznamenalo Táborsko, Českobudějovicko a Vimpersko, naproti tomu problémy jsou signalizovány na Kaplicku, Dačicku a Jindřichohradecku.

Poslední hodnocenou oblastí byly otázky **životního prostředí, infrastruktury a dostupnosti**. Zhruba pětina území kraje patří mezi území zařazeného do národního parku nebo chráněné krajinné oblasti nebo maloplošného chráněného území.

Rozdíly **v technické a občanské vybavenosti obcí** jsou mezi jednotlivými správními obvody poměrně značné, přičemž proti republikovému průměru kraj zaostává. Je to dáno nízkou koncentrací obyvatelstva a tedy i mnohem většími jednotkovými náklady na zlepšování vybavenosti. Jako lépe vybavené ze všech pohledů vystupují území s většími městy, naproti tomu ve venkovských obcích je vybavenost mnohdy problematická.

Z hlediska **dostupnosti** a polohy k rozvojovým a urbanizačním osám vidíme jako optimální situaci především v severojižní ose kraje (Táborsko, Českobudějovicko). Naproti tomu horší je situace v odlehlých místech (Dačicko, Blatensko).

Souhrnné hodnocení této oblasti je velmi obtížné, protože zahrnuje několik poměrně nesourodých pohledů. Přesto jsme vypočítali hodnotu souhrnného ukazatele s nejlepšími výsledky na Kaplicku, Českobudějovicku a Českokrumlovsku a nejhoršími na Milevsku, Strakonicku a Písecku.

Pohled na hodnocení podle správních obvodů s rozšířenou působností prohlubují údaje **o funkčních regionech** vymezených buď administrativně nebo na základě společných vlastností. Zde bychom chtěli upozornit především na část analýzy, která se věnuje pracovním mikroregionům a subregionům, a to především z pohledu situace na trhu práce. Ukazuje se, že tento podrobný územní pohled poskytuje mnohem lepší přehled o územních disparitách. Regionů různých typů je možno vymezit celou řadu a k tomu ukazatele, jejichž hodnoty máme k dispozici v členění až do úrovně obcí. Takto lze hodnotit prakticky jakékoliv regiony, jejichž území je definováno hranicemi obcí.